

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o vlogi EU, njenih odnosih s Srednjo Azijo in prispevku civilne družbe

(2011/C 248/08)

Poročevalec: **g. PEEL**

Evropski ekonomsko-socialni odbor je na plenarnem zasedanju 15. in 16. septembra 2010 sklenil, da v skladu s členom 29(2) poslovnika pripravi mnenje na lastno pobudo o naslednji temi:

Vloga EU, njeni odnosi s Srednjo Azijo in prispevek civilne družbe

Strokovna skupina za zunanje odnose, zadolžena za pripravo dela Odbora na tem področju, je mnenje sprejela 25. maja 2011.

Evropski ekonomsko-socialni odbor je mnenje sprejel na 472. plenarnem zasedanju 15. in 16. junija 2011 (seja z dne 16. junija) s 112 glasovi za, 5 glasovi proti in 12 vzdržanimi glasovi.

1. Sklepi in priporočila

1.1 Za razliko od Evrope v petih državah Srednje Azije ni nobenega pravega občutka skupne regionalne pripadnosti. EESO poziva Komisijo in druge institucije EU, naj si še naprej prizadevajo za globlji občutek regionalne identitete in povezovanja ter spodbujajo posamezne države k tesnejšemu sodelovanju s svojimi sosedi, da bi tako omilili etnične probleme in obmejne spore ter zagotovili možnosti za hitrejši in bolj trajnosten gospodarski in družbeni razvoj.

1.1.1 Odbor trdno verjame, da obstaja velika potreba po celoviti, povezovalni in usklajeni strategiji EU, za razvoj in oblikovanje učinkovite povezave med civilno družbo EU in tisto v Srednji Aziji. Trenutno je ta povezava zelo šibka. Za začetek je potrebna veliko višja raven diplomatskega predstavništva EU.

1.1.2 Pomembno je v čim večji meri uporabljati vse razpoložljivo strokovno znanje v institucijah EU, nenazadnje v duhu člena 11 Lizbonske pogodbe, zato pozivamo Evropsko službo za zunanje delovanje (ESZD), da ta Odbor na podlagi naših izkušenj drugod (npr. na Balkanu in v Latinski Ameriki) vključi, kjerkoli je to mogoče, tudi v gradnjo zmogljivosti.

1.1.3 Zato Odbor predlaga, da ESZD vzpostavi uradni mehanizem, ki bo vključeval EESO:prvič, da se omogoči bolj jasno prepoznavanje obstoječih pomembnih sogovornikov iz civilne družbe v vsaki državi, med njimi tudi uspešnih neodvisnih poslovnih in sindikalnih partnerjev, in drugič, za pomoč pri prepoznavanju novih, nastajajočih organizacij civilne družbe ter podporo njihovem razvoju. Za pospešitev doseganja teh ciljev bi morala Srednjo Azijo obiskati majhna delegacija Evropskega ekonomsko-socialnega odbora.

1.1.4 Odbor močno podpira dobro strukturiran proces dialoga o človekovih pravicah, kot zgođen, pozitiven rezultat strategije EU za Srednjo Azijo, izraža pa tudi globoko razočaranje, da doslej ni bil vključen. To je treba prednostno odpraviti.

1.1.5 Takšna prizadevanja za utrditev bistveno tesnejših stikov med ljudmi morajo vključevati globlje povezave na področju mladine in izobraževanja, saj je večina prebivalstva mlajša od 25 let, kot tudi pospešitev izvajanja programa Erasmus Mundus. To bi moralo vključevati poenostavitev vizumskega postopka za izobraževalne namene, izvetje iz obveznosti plačevanja pristojbin za najbolj nadarjene študente iz Srednje Azije, promocijo učbenikov v angleškem jeziku, poletne šole ter partnerstva na ravni univerz in srednjih šol.

1.2 S spodbujanjem večje vključenosti civilne družbe je tesno povezano širše vprašanje človekovih pravic. Na tem ključnem področju Evropa lahko in tudi dejansko nudi učinkovito pomoč državam Srednje Azije, ki nadaljujejo svojo neodvisno pot. Vprašanja, ki morajo biti v središču pozornosti, pa je treba določiti s pogajanjem in z vidika kulturne občutljivosti. Kljub stalnim težavam je vseh pet držav ratificiralo osem temeljnih konvencij ILO (z dvema izjemama, navedenima v točki 5.4.1). S tem ko se določi, kako in kje lahko Evropa pomaga Srednji Aziji pri izpolnjevanju teh in drugih obveznosti, se zagotovi praktičen način za vzpostavitev medsebojnega zaupanja.

1.2.1 Odbor prav tako močno podpira prizadevanja za sklenitev morebitnih trgovinskih sporazumov z vsako od petih držav. V skladu z drugimi nedavnimi trgovinskimi sporazumi EU Odbor v zvezi s tem poziva k uvedbi foruma civilne družbe za vsako od petih držav, ki bi vključeval trajnostni razvoj, tako da se ponovno omogoči izmenjava strokovnega znanja Odbora.

1.3 Pri tem so posebno pomembna s tem povezana, vendar zapletena vprašanja prehranske varnosti ter oskrbe z vodo in energijo. EESO priporoča, naj EU močneje spodbuja teh pet držav k sodelovanju pri celovitem reševanju teh resnih težav. Komisija mora pojasniti, do kakšne mere so ta vprašanja med seboj povezana. Kar zadeva oskrbo z vodo in prehransko varnost, je treba pozitivne izkušnje, ki jih je Evropa pridobila pri pomoči drugim državam, na tem področju v celoti izkoristiti za vzpostavitev dodatnega zaupanja.

1.4 Odbor Komisiji priporoča, da – kot je pozval⁽¹⁾ že v zvezi s prihodnjimi trgovinskimi pogajanja – 27 konvencij iz sistema GSP Plus uporabi kot podlago za razvoj obsežnejše trgovine s Srednjo Azijo, ki ne bo povezana z energijo, skupaj z ukrepi tehnične pomoči na področju trgovine (TRTA), kadar je to potrebno.

1.5 Odbor priporoča, da je treba odnose EU s Srednjo Azijo razvijati v okviru skrbnih in vzajemnih informacij o sodelovanju EU z Rusijo, Kitajsko in Turčijo, vendar ne z Iranom, dokler za to državo veljajo sankcije.

1.6 Države Srednje Azije imajo znatne potencialne zaloge energetskih virov, ki so za Evropo dodaten in dopolnilen (in ne alternativen) vir energije, čeprav so razmere otežene zaradi vprašanj tranzita in prenosa. Pomembno je, da uspeh takšnih povezav temelji na praktičnih in ekonomskih razlogih.

1.7 Srednje Azije ne bi smeli obravnavati kot končno postajo za prometne oziroma tranzitne povezave Evrope, temveč kot vmesno postajo do Kitajske in dlje. Načrte Kitajske in EU za njune prometne koridorje je treba uskladiti. Nekdanjo „svileno pot“ bi bilo treba nadgraditi v trgovinsko in energetsko avtocesto.

2. Uvod

2.1 Čeprav je Kazahstan po površini deveta največja država na svetu, živi v petih državah Srednje Azije (Kazahstanu, Kirgiziji, Uzbekistanu, Turkmenistanu in Tadžikistanu) skupaj samo okoli 61 milijonov ljudi, kar je prav toliko kot v Združenem kraljestvu, Franciji ali Italiji.

2.2 Treba je upoštevati, da so to nove države, ki se v veliki meri še oblikujejo. Čeprav so neodvisne in v celoti priznane, pa so dejansko rezultat razpada ZSSR. V nobeni od teh držav ni bilo pomembnega „narodnoosvobodilnega gibanja“. V vsaki od njih je prejšnja sovjetska politična elita prevzela oblast kot nova neodvisna elita. Vendar je ta skupna zgodovina pozitivno vplivala na spodbujanje regionalne kohezije, ki je šibka, njen obseg pa veliko manjši kot v Evropi. To je koncept, ki ga je EU začela spodbujati na tem območju.

2.3 Poleg tega te države obstajajo znotraj meja, ki jih niso same začrtale in ki ne temeljijo na naravnih mejah. Te meje so določili drugi, države pa so postale ustanovne republike ZSSR, kar je privedlo do etničnih napetosti, ki jih je bilo zadnjem času mogoče opaziti v Kirgiziji, kjer se je pod pritiskom znašla manjšinska uzbeška skupnost. To je za EU pomembna priložnost, da prispeva svoje izkušnje za pomoč pri odpravljanju nacionalnih napetosti.

2.4 Te države so podedovale tudi plansko gospodarstvo, katerega ohranitev je v interesu trenutno vladajočih elit. To zapuščino, ki jo je težko odstraniti, dodatno zapleta ponovno oživljanje starih mednarodnih strateških nasprotij (ne samo zaradi bližine Afganistana in Irana), ki so zdaj postala tudi odločilna gospodarska nasprotja zaradi odkritja še ne določljivih naravnih energetskih virov, zlasti nafte in plina, slednjega predvsem v Turkmenistanu.

2.4.1 Izkazalo se je, da oblast v tej regiji po možnosti ostaja v družini (glej Kazahstan). Kar je bila prej upravna infrastruktura stare sovjetske nomenklature, je zdaj mogoče opisati kot nomenklaturu klana ali družine. Tudi tukaj lahko EU v okviru svojih programov na področju civilne družbe in upravljanja prispeva k spodbujanju bolj nevtralne državne uprave.

2.5 Preden je Srednja Azija v 19. stoletju prišla pod rusko nadvlado, je zajemala vrsto močno neodvisnih muslimanskih kanatov in emiratov z eksotičnimi imeni, kot sta Buhara in Hiva, ta območja pa so bila tudi zelo odročna zaradi velikih puščav, ki so jih obdajale. Timur Lenk je zgradil velikanski imperij, s središčem v mestu Samarkand, njegovo prebivalstvo pa so deloma sestavljali tudi vojščaki Džingiskana in Zlate horde. Prav tako je treba omeniti močno znanstveno tradicijo/izročilo v tej regiji, zlasti na področju astronomije, ki sega v leto 1420, ko je Ulug-beg, vnuk Timur Lenka, ustanovil astronomsko opazovalnico. Kazahstan še danes močno sodeluje v vesoljskem programu.

3. Nova velika igra?

3.1 Kljub svoji negostoljubni legi je Srednja Azija, kot že omenjeno, postala strateško zelo pomembna. Podobno kot pri „veliki igri“ v 19. stoletju (ko sta na tem območju merili sile Velika Britanija in Rusija) je ta regija danes vnovič – če odmislimo vzhodno Azijo – verjetno spet glavno območje sveta, kjer grozi spopad številnih pomembnih interesov.

3.2 Ker je bila regija več kot stoletje pod rusko prevlado, je **ruski** vpliv tam še vedno zelo močan. Ruščina je skupen jezik, gospodarske vezi so še vedno močne in Rusija meni, da ta regija sodi v njeno naravno vplivno sfero. Kazahstan je leta 2010 pristopil k carinski uniji z Rusijo (in Belorusijo) in tudi druge države so pokazale določeno zanimanje. Za Kirgizijo, ki je edini član STO na tem območju, bi bil to velik problem. Uzbekistan in Turkmenistan pa imata glede ponovne krepitve povezav z Rusijo veliko več pomislekov kot druge države.

3.3 **Kitajska** je prav tako močno vključena v razvoj te regije, kar je uradno potrdila s svojim članstvom v Šanghajske organizaciji za sodelovanje (ki vključuje tudi Rusijo in Iran). Kitajska ima strateške interese na področju energije: leta 2010 je v rekordnem času zgradila plinovod od Turkmenistana preko

⁽¹⁾ UL C 211, 19.8.2008, str. 82

Uzbekistana in Kazahstana, ki bo v celoti priključen na notranje kitajsko energetska omrežje. Kitajska se zelo zanima tudi za gradnjo strateških železniških in cestnih koridorjev preko Srednje Azije na zahod, vendar ti še niso usklajeni z evropskimi prometnimi koridorji proti vzhodu. Te razmere je treba urediti. Nekdanjo „svilnato pot“, ki je že turistična destinacija, bi bilo mogoče koristno nadgraditi v trgovinsko in energetska avtocesto.

3.4 Kot bližnja sosedina imata pomembno vlogo Iran in Afganistan, kjer se kot v Tadžikistanu govori jeziku farsi podoben jezik in ki sta v bližnji preteklosti imela izkušnje z islamskim fundamentalizmom. Verski gorečnejši so v vseh državah Srednje Azije trenutno pod nadzorom, vendar njihov vpliv narašča. V državljanski vojni v Tadžikistanu v 90. letih, za katero se mnogi bojijo, da se bo ponovno razplamtela, so bili islamski upori velik problem. Za Iran, za katerega veljajo sankcije zaradi jedrskega vprašanja, so odnosi s Turkmenistanom posebno pomembni, tudi z vidika gradnje novega strateškega plinovoda. Trgovanje z drogami iz Afganistana je vedno večji problem, vendar gre tukaj zlasti za problem končne uporabe drog na Zahodu: poleg vztrajnih pozivov revnim in podkupljivim lokalnim uradnikom, naj zatrejo trgovanje z drogami, mora biti del rešitve tudi omejevanje in zaviranje nezakonitega trga v Evropi (in ZDA).

3.5 **Turčija** ima prav tako močan vpliv na tem območju, nenazadnje tudi zato, ker so vse države te regije, razen Tadžikistana, poseljene s turškimi ljudstvi, ki govorijo sorodne jezike. Turčija je bila v regiji močno prisotna takoj po razpadu Sovjetske zveze, po začetnih neuspehih pa njen vpliv spet narašča. Turčija bo prav tako ključna vmesna postaja za energetska vode proti Zahodu.

3.6 Tudi **ZDA** so v regiji močno prisotne, tudi zaradi vojne v Afganistanu.

3.7 Iz vsega tega izhaja vprašanje, v kolikšni meri mora biti **EU** prisotna, ob upoštevanju, da nobena država članica EU na tem območju nima kolonialne zapuščine. Potrebe Evrope je treba obravnavati na dolgi rok, pri tem pa je treba upoštevati tudi odnose EU, ki presega te okvire.

3.7.1 EU že vodi obsežna pogajanja z Rusijo in Kitajsko, s katerima ima sklenjeno strateško partnerstvo. S Turčijo potekajo pristopna pogajanja, ki pa napredujejo zelo počasi. Vendar se vseeno zdi, da se odnosi EU z državami Srednje Azije obravnavajo povsem neodvisno od odnosov s temi drugimi državami. To ni smiselno. Odnose EU s Srednjo Azijo je treba razvijati v okviru skrbnih in vzajemnih informacij o sodelovanju EU z Rusijo, Kitajsko in Turčijo; prav tako naših odnosov s Srednjo Azijo ne bi smeli razvijati na način, ki bi ogrozil naše strateške odnose s katerim koli od teh ključnih partnerjev. Vključitev Irana bi bila preuranjena, saj zanj trenutno veljajo sankcije, vendar je treba odnose Irana s Srednjo Azijo še naprej spremljati.

4. Prisotnost EU v Srednji Aziji

4.1 EU je julija 2007 na pobudo nemškega predsedstva uvedla lastno strategijo za Srednjo Azijo. Čeprav to zveni dokaj paternalistično, pa je trgovinska izmenjava zelo šibka in jo je treba spodbuditi. Razen Kazahstana, iz katerega je leta 2009 (kot tudi leta 2007) prihajalo 0,9 % uvoza v EU in v katerega je bilo namenjenega 0,5 % izvoza iz EU, nobena druga država ne presega 0,1 % trgovine z EU. Kljub tem podatkom je EU še vedno pomemben trgovinski partner vsake posamezne države, zlasti Kazahstana, pri katerem je EU z vidika obsega trgovine pomembnejši trgovinski partner od Rusije in Kitajske.

4.2 Za EU je zelo koristno, da pokaže veliko zanimanje za Srednjo Azijo, zlasti glede na program vzhodnega partnerstva in strategijo za Črno morje. Ta program in strategija dejansko vključujeta (poleg Turčije) vse druge države nekdanje ZSSR, razen Rusije, s katero se EU pogaja o ločenih novih strateških odnosih. Nekatere države članice EU, zlasti Litva in vedno bolj tudi Nemčija, že imajo tesne odnose s Srednjo Azijo. Poleg tega je Azerbajdžan za mnoge tudi zaradi energetske oskrbe in religije tesneje povezan s Srednjo Azijo kot s Kavkazom.

4.2.1 Ključno vprašanje je energija. Države Srednje Azije imajo znatne potencialne zaloge energije, ki so za Evropo dodaten in dopolnilen vir energije, čeprav so razmere otežene zaradi vprašanj tranzita in prenosa. Pomembno je, da EU ostane realistična glede možne dobave energije iz regije in da uspeh takšnih odnosov temelji na praktičnih in ekonomskih razlogih. Za države gostiteljice je pomembno tudi, da se ti naravni viri energije obravnavajo kot *dopolnilo* in *diverzifikacija* obstoječe oskrbe in ne kot možna *alternativna* oskrba, niti ne kot lutka, ki bi jo uporabili za vplivanje na odnose z drugimi državami v regiji.

4.3 Kljub optimističnim tonom poročila o napredku iz junija 2010 so stiki EU s petimi državami Srednje Azije zelo šibki. Resnično predstavništvo EU je samo v Kazahstanu, medtem ko sta delegacij EU v Kirgiziji in Tadžikistanu začeli delovati šele nedavno. V Uzbekistanu in Turkmenistanu je EU zastopana samo prek evropskih hiš, v katerih so zaposleni v glavnem pogodbeni svetovalci. Po podatkih Centra za evropske politične študije ⁽²⁾ ima 18 držav članic veleposlaništva v Kazahstanu, 10 v Uzbekistanu in samo nekatere tudi v drugih državah. Samo Nemčija in Francija imata veleposlaništva v vseh petih državah, Združeno kraljestvo v štirih, devet držav članic pa v tej regiji sploh nima svojega predstavništva. Uspeh strategije EU za Srednjo Azijo bo odvisen od bistveno večjega števila predstavništev EU, kar bo kljub strogim proračunskim omejitvam prva preizkušnja za novo evropsko službo za zunanje delovanje. K takšni preizkušnji sodijo tudi skupni ukrepi evropske službe za zunanje delovanje na ključnih področjih, kot so vizumi (vsaj za schengenske države).

⁽²⁾ Center za evropske politične študije.

4.4 EU je z vsemi petimi državami sklenila sporazume o partnerstvu in sodelovanju. Sporazumi s Kazahstanom, Kirgizijo in Uzbekistanom so začeli veljati leta 1999, čeprav je bilo izvajanje sporazuma o partnerstvu in sodelovanju z Uzbekistanom začasno prekinjeno v obdobju 2005–2008 zaradi pobojev v Andižanu. Sporazum s Tadžikistanom (preložen zaradi državljanske vojne) je bil ratificiran šele leta 2009, sporazum s Turkmenistanom pa zaradi problemov na področju človekovih pravic še ni bil ratificiran.

4.5 Zlasti Kazahstan postaja ključen akter v regiji, odnosi EU s to državo pa močno napredujejo, saj jih spodbuja vedno večje zanimanje za stike na obeh straneh. Kazahstan je nedvomno država, h kateri EU najlažje pristopa, s svojim dejavnim in uspešnim zavzemanjem za predsedovanje OVSE⁽³⁾ pa je dala jasen signal, da želi imeti ključno vlogo. Dodaten dokaz, da se želi Kazahstan bolj vključiti v širša dogajanja, je njegov pristop k carinski uniji z Rusijo in Belorusijo ter njegovo očitno prizadevanje za članstvo v STO, po možnosti skupaj z Rusijo. Še en pokazatelj sta razvoj močnega sloja mladih podjetnikov, ki so se pripravljali izobraževati v tujini in jih k temu tudi spodbujajo, kot tudi rastoča zavest in zavzetost civilne družbe.

4.6 Uzbekistan še ni pokazal podobne želje po večji mednarodni prepoznavnosti, saj tam – podobno kot v Turkmenistanu – še vedno prevladuje koncept bolj zaprte in avtoritarne družbe. Sprva se je zdelo, da bo Uzbekistan najverjetnejši kandidat za tesnejše vezi z Evropo, vendar se je to zlasti po dogodkih v Andižanu izkazalo za varljivo, v tem času pa se je Kazahstan odprl.

4.7 V Kirgiziji, ki je po etničnih nemirih leta 2010 povzročila precejšnjo zaskrbljenost, je družba vseeno bolj odprta in civilna družba bolj zavzeta. To velja tudi za Tadžikistan, s katerim ima EU trenutno zelo malo stikov. Tadžikistan je bolj občutljiv, saj je trpel posledice hude državljanske vojne iz 90. let, ki se lahko ponovi, prav tako pa se država sooča s prehrabeno krizo.

5. Vloga civilne družbe in človekove pravice

5.1 Civilna družba deluje v presledkih, prav tako pa se njena vloga med petimi državami močno razlikuje. V Kirgiziji je civilna družba najbolj izoblikovana, medtem ko se v Kazahstanu in Tadžikistanu njena zavest šele razvija.

5.1.1 Vendar je imela civilna družba v teh treh državah jasno vlogo v dobro strukturiranem procesu dialoga EU o človekovih pravicah, ki je bil eden od prvih rezultatov strategije EU za Srednjo Azijo. V tem okviru so bila organizirana uradna letna srečanja z ločenimi seminarji o civilni družbi, na katerih so sodelovali pravniki in lokalne nevladne organizacije s področja človekovih pravic ter predstavniki EU in ki so potekali na

podlagi standardiziranega dnevnega reda. Vendar še ni na voljo učinkovitih primerjalnih analiz, na podlagi katerih bi lahko izmerili rezultate.

5.1.2 Odbor močno podpira ta proces, vendar izraža globoko razočaranje, da se Evropski službi za zunanje izvajanje še ni zdelo primerno, da bi vanj vključila EESO. Odbor poziva Evropsko službo za zunanje izvajanje, naj to čim prej uredi, tudi zato, ker se je Odbor izkazal kot dober partner v dialogu, je povezava s širšo civilno družbo ter ima poglobljeno in praktično znanje ter širše priznано strokovno znanje.

5.2 Takšen prispevek civilne družbe ni bil zabeležen niti v Uzbekistanu (kjer je nevladne organizacije ustanovila vlada) niti v Turkmenistanu, kjer dejansko ni neodvisne civilne družbe.

5.2.1 Treba je opozoriti, da pred osamosvojitvijo ni bilo tradicije ali razumevanja civilne družbe kot posrednika med državo in državljani, prav tako pa ni obstajal pojem nevladnih organizacij. Sindikati ter interesna, mladinska in poklicna združenja so bili vsi del državne strukture. Ta je po osamosvojitvi imela malo stikov z zunanjimi vplivi, ki bi omogočili oblikovanje novih institucij. Vendar so številna med njimi razvila določeno neodvisnost, skupaj s privatiziranimi državnimi podjetji, neodvisnimi sindikati in poklicnimi združenji, zlasti v Kazahstanu in Kirgiziji ter v nekoliko manjši meri v Tadžikistanu.

5.2.2 V 90. letih so se oblikovale pobude lokalnih skupnosti na podeželju in skupine za samopomoč na podlagi tradicionalnih lokalnih skupnosti in skupin za samopomoč na temelju sorodstvenih vezi *hašar/ašar* – tudi kot odziv na razpad sovjetskih sistemov socialnega varstva – vendar se močno razlikujejo od mednarodno priznanih nevladnih organizacij. Takšne nevladne organizacije so bile ustanovljene, vendar so bile v veliki meri omejene na velika urbana območja ter pogosto odvisne od znatne zunanje finančne podpore (tudi ZDA). Vsaka država se je razvijala v drugačni smeri in se soočala z različnimi težavami, vendar pa so bile po „barvnih“ revolucijah v Gruziji, Ukrajini in Kirgiziji nevladne organizacije (ki so jih mnogi obravnavali kot tuje in v primerjavi z lokalnimi preplačane) v Uzbekistanu podvržene številnim strogim omejitvam, v Turkmenistanu pa so dejansko izginile. V zadnjem času so se razlike med mestnim in podeželskim območjem povečale, prav tako pa se je močno okreplil vpliv islama in dejavnost islamskih organizacij.

5.3 Zdi se, da med civilnima družbama EU in Srednje Azije skoraj ni formalnih odnosov ali globljih stikov, kar glede na zelo šibke stike med prebivalci Evrope in Srednje Azije najbrž ni presenetljivo. Preden bo civilna družba v Srednji Aziji sprejela naše vrednote ali se z njimi celo identificirala, jih mora najprej spoznati in razumeti. Vsekakor ji teh vrednot ne smemo vsiliti. Kazahstan lahko ima tukaj vlogo mostu, tudi zato, ker obstaja tesno sodelovanje med podjetji in sindikati.

⁽³⁾ Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi; edina mednarodna politična in institucionalna povezava, ki povezuje Evropo s celotno nekdanjo ZSSR.

5.3.1 Odbor meni, da obstaja močna potreba po celoviti, povezovalni in usklajeni strategiji EU za razvoj stikov med civilno družbo v Srednji Aziji. Odbor je primeren forum za spodbujanje napredka na tem področju, pri čemer je ključno vprašanje, kako je mogoče najbolje prispevati k temu, da se spodbudijo veliko obsežnejši dialog ter tesnejši stiki med ljudmi, določijo teme, ki so v interesu obeh strani, ter ugotovijo nastajajoče skupine civilne družbe ter spodbudijo najboljše prakse, da bi se oblikoval bolj uraden mehanizem za krepitev učinkovitih stikov na ravni civilne družbe.

5.3.2 Trenutno delo Evropske službe za zunanje delovanje (ESZD) na tem območju je dobrodošlo. Vendar je bistveno povečati uporabo vsega strokovnega znanja, ki je na voljo v institucijah EU. Zato, tako kot v procesu dialoga o človekovih pravicah, pozivamo ESZD, da vključi ta Odbor, kjerkoli je to mogoče, tudi v podporo gradnji zmogljivosti, ki temelji na naših ključnih izkušnjah drugod.

5.3.3 Pri tem so na voljo trije načini. Prvič, Odbor mora s pomočjo ESZD jasno določiti, kdo bi morali biti njegovi sedanjí glavni sogovorniki. Treba je opredeliti učinkovite neodvisne partnerje iz podjetij in sindikatov ter skupaj z drugimi pomembnimi partnerji iz civilne družbe v celoti vzpostaviti odnose v vseh petih državah. Mednarodna organizacija delodajalcev nima članov iz držav Srednje Azije, vendar ima stike s Kazahstanom. Zato je priporočljivo, da manjša delegacija EESO obiše Srednjo Azijo (tudi za promocijo tega mnenja).

5.3.4 Nadalje je pomembno, da se opredelijo in spodbujajo druge, razvijajoče se organizacije civilne družbe, in da se jim nudi pomoč na terenu med njihovim razvojem. Tudi pri tem ponovno pozivamo, naj ESZD vključi Odbor, kadarkoli in kjerkoli je to primerno.

5.3.5 Odbor prav tako močno podpira prizadevanja za sklenitev morebitnih trgovinskih sporazumov z vsako od petih držav. V skladu z drugimi nedavnimi trgovinskimi sporazumi EU Odbor v zvezi s tem priporoča, da se za vsako od petih držav uvede forum civilne družbe, da se bolj formalizirajo povezave s civilno družbo v regiji, kar bi Odboru tudi omogočilo, da z ustreznimi predstavniki civilne družbe izmenja svoje strokovno znanje na področju trajnostnega razvoja.

5.3.6 Tretjič, bolj je treba spodbujati obsežnejše stike in izmenjave med mladimi ter intenzivnejše izvajanje programa Erasmus Mundus za spodbujanje globljih povezav na področju izobraževanja in mobilnosti na obeh straneh. To bi moralo vključevati poenostavitev vizumskega postopka za izobraževalne namene, izvzetje iz obveznosti plačevanja pristojbin za najbolj nadarjene študente iz Srednje Azije, promocijo učbenikov v angleškem jeziku, poletne šole ter partnerstva na ravni univerz in srednjih šol. Pozdravljamo podvojitev temu namenjenih

proračunskih sredstev na 10 milijonov EUR na leto, saj je, kot navaja poročilo o napredku, večina prebivalstva Srednje Azije stara manj kot 25 let.

5.3.7 Civilna družba ima ključno vlogo pri spodbujanju regionalne kohezije in povezovanja, ki sta pomembna za vzpostavitev gospodarskih in socialnih razmer, v katerih lahko trgi učinkovito delujejo, za podporo ustvarjanju dostojnih delovnih mest, razvoj MSP, krepitev lokalne infrastrukture in zmanjševanje revščine, s podporo stabilnih institucij z jasnimi pristojnostmi. Zlasti bodo tukaj med drugim koristne izkušnje civilne družbe v baltskih državah.

5.3.8 To pa mora temeljiti na politični zavezanosti, miru in varnosti, pravni državi, večji demokraciji, dobrem upravljanju in makroekonomski stabilnosti.

5.4 S spodbujanjem večje vključenosti civilne družbe pa je zlasti v Uzbekistanu in Turkmenistanu tesno povezano vprašanje človekovih pravic, pri katerem je napredek skrajno počasen. Zaradi dolge zgodovine avtokratske vladavine in pomanjkanja kakršne koli tradicije spoštovanja človekovih pravic bodo morale imeti slednje še naprej vse pomembnejšo vlogo, če naj EU – in civilna družba EU – razvije učinkovite delovne odnose s Srednjo Azijo. Človekove pravice zaznamujejo Evropo in njeno zgodovino: gre za ključno področje, na katerem Evropa upravičeno meni, da lahko nudi pomoč.

5.4.1 Vprašanja, ki morajo biti v središču pozornosti, pa je treba določiti s pogajanji in ob upoštevanju kulturne občutljivosti. Vsaka od teh držav je prostovoljno, in sicer prek članstva v Organizaciji združenih narodov in z njo povezanih institucijah (npr. Mednarodna organizacija dela – MOD), dokazala, da priznava univerzalne človekove pravice. Za razliko od številnih drugih trgovinskih partnerjev EU so vse države Srednje Azije že ratificirale osem ključnih konvencij MOD, z izjemo Konvencije o svobodi združevanja (št. 87), ki je ni ratificiral Uzbekistan, in Konvencije o minimalni starosti (št. 138), ki je ni ratificiral Turkmenistan. Turkmenistan je Konvencijo o delu otrok (št. 182) podpisal šele novembra 2010, Uzbekistan pa Konvencijo o minimalni starosti šele leta 2009. Njihovo uresničevanje je druga zadeva. Odbor zato Komisijo poziva, naj si skupaj z MOD bolj prizadeva, da bi ugotovila, kako in kje lahko Evropa najbolje pomaga državam Srednje Azije pri izpolnjevanju teh obveznosti.

5.4.2 To je praktičen način za vzpostavitev medsebojnega zaupanja. Medtem ko je mogoče upravičeno trditi, da so vse človekove pravice enako pomembne, pa obstajajo konkretne težave v zvezi z nekaterimi temeljnimi svoboščinami, pravno državo ter svobodo zbiranja, združevanja in izražanja. EU je na tem področju že nekaj dosegla, saj je na primer uspešno uvedla ukrepe za invalide.

5.4.3 Vseeno pa ostajajo precejšnja zaskrbljenost in problemi, nedavni dogodki v severni Afriki pa so opozorilo, kako pomembno je zagotoviti aktivno udeležbo civilne družbe in kako nujno je obravnavati temeljne probleme na konstruktiven način. Odbor želi vzpostaviti tesne in učinkovite stike ter dobre delovne odnose s civilno družbo Srednje Azije. Bojkoti ali uvedba zelo strogih pogojev, vezanih na napredek, niso realna možnost. Razmere v Srednji Aziji so nekateri primerjali s položajem v Belorusiji, kjer so januarja 2011 po nemirih, ki so sledili predsedniškim volitvam, 158 vodilnim funkcionarjem prepovedali potovanja v EU, prav tako pa so jim zamrznili bančne račune v EU. Tega primera se mora vseh pet držav jasno zavedati.

5.4.4 Odbor je v mnenju *Globalna Evropa* ⁽⁴⁾ Komisijo pozval, da kot podlago za prihodnje trgovinske sporazume EU upošteva 27 konvencij (vključno z osmimi temeljnimi konvencijami MOD), ki so bile že navedene v okviru sistema GSP Plus. Ta cilj je treba ponovno poudariti kot osnovo za razvoj obsežnejše trgovine s Srednjo Azijo, ki ni povezana z energijo, skupaj z ukrepi tehnične pomoči na področju trgovine, kadar je to potrebno, ter ob hkratnem spodbujanju članstva v STO. Članica STO je trenutno samo Kirgizija, vendar mnogi menijo, da je bil njen pristop leta 1998 preuranjen.

5.5 Priloga A vsebuje kratek povzetek trenutnega stanja na področju človekovih pravic v vsaki od petih držav.

6. Okoljska vprašanja

6.1 Sistem GSP Plus vsebuje ključne okoljske konvencije. Za Srednjo Azijo so v zvezi s tem še posebno pomembna vprašanja prehranske varnosti ter oskrbe z vodo in energijo, pri čemer bo pomembna vloga EU spodbujati vseh pet držav k sodelovanju za celovito reševanje teh težav. V strategiji EU ni jasno, v kakšni meri so ta vprašanja med seboj povezana, saj se vprašanje vode obravnava kot del energije, pa tudi v okviru okoljske trajnosti, prehranska varnost pa je velik problem sama po sebi.

6.2 Organizacija FAO je Tadžikistan kot edino azijsko državo uvrstila na seznam 17 držav, ki imajo prehrambeno

krizo. Tudi varna oskrba z vodo je temeljnega pomena za regijo kot celoto, kar dokazujejo občutno zmanjšanje površine Aralskega morja, vse večje težave, povezane z izginjajočimi rekami, ter dejstvo, da je bombaž pridelek, ki je močno odvisen od vode. Za vzpostavitev dodatnega zaupanja v Srednji Aziji bi bilo treba izkoristiti tudi izkušnje EU pri pomoči drugim državam na tem področju.

6.2.1 Medtem ko Tadžikistan in Kirgizija skoraj vse leto razpolagata z zadostno količino vode (čeprav so slabo upravljanje in poškodovani sistemi distribucije privedli do zelo visokih izgub in posledičnega pomanjkanja), se njuni sosede soočajo s pomanjkanjem vode, zlasti Uzbekistan (ki je zaradi vodno intenzivnega gojenja riža in bombaža ter z vidika pitne vode močno odvisen od preskrbe z vodo iz tujine). Nasprotno pa so glavna težava Tadžikistana zelo omejeni viri drugih vrst energije, zlasti pa nezanesljiva preskrba s hrano. Kar zadeva energijo in preskrbo s hrano, je Tadžikistan v veliki meri odvisen od svojih sosedov.

6.2.2 Leta 2008 se je več kot 2 milijona ljudi (dobra tretjina prebivalstva) soočalo s pomanjkanjem hrane in 0,75 milijona z „resnim pomanjkanjem hrane“. 64 % prebivalcev živi pod pragom revščine, samo 7 % tal pa je mogoče uporabiti v kmetijske namene.

6.2.3 Žal Uzbekistan in Tadžikistan ne vzdržujeta dobrososedskih odnosov, kar je privedlo do začaranega kroga vzajemnih prepovedi izvoza energije in vode, ki so na obeh straneh povzročile resne krize. V primeru vode je šlo tudi za zagotavljanje domače oskrbe z električno energijo, ki je bila v Dušanbeju v najhujšem mrazu na voljo samo dve uri na dan.

6.3 Ta kriza je pokazala, kako pomembna je celostna strategija, ki zajema okolju prijazno uporabo naravnih virov, boj proti revščini in zlasti prehransko varnost, da se spodbudi trajnostna gospodarska rast v Srednji Aziji kot celoti. Odbor vseeno pozdravlja dejstvo, da EU že intenzivno pomaga Tadžikistanu in njegovim sosedom pri premagovanju takšnih kriz.

V Bruslju, 16. junija 2011

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Staffan NILSSON

⁽⁴⁾ COM(2006) 763 konč.